Asiantuntijalausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Peliklinikka/Peluuri

Asia: HE 135/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi arpajaislain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Peliklinikan kokonaisuuden (ml. Peluuri ja Tiltti) palveluissa kohdataan vuosittain tuhansia ongelmallisesti pelaavia ja heidän läheisiään. Palveluihin kertyy kattavasti ajantasaista tietoa pelihaittakentästä ja sen muutoksista. Peliklinikan palvelukokonaisuudessa nähdään, millaisia konkreettisia vaikutuksia rahapelaamista koskevilla päätöksillä on ongelmallisesti pelaavien ja heidän läheistensä arkeen, talouteen ja hyvinvointiin.

Peluuri ja Peliklinikka näkevät uudistuksessa paljon pelihaittojen ehkäisyn ja vähentämisen kannalta positiivisia uudistuksia, mutta myös merkittäviä puutteita ja tarpeita täsmennyksille. Osittain tarvittavia täsmennyksiä voidaan toteuttaa sisäministeriön asetusten puitteissa.

Tehokas rahapelihaittojen ehkäisy ja vähentäminen vaativat samanaikaisia toisiaan tukevia toimia. Osa näistä on toteutettavissa arpajaislain puitteissa, mutta monilta osin tarvitaan arpajaislakia laajempia toimenpiteitä. Käynnissä olevat prosessit kuten rahapelipoliittisen ohjelman valmistelu, päihde- ja riippuvuusstrategian toimeenpano sekä mahdollinen päätös Veikkaus Oy:n tuottojen korvamerkinnän purkamisesta ovat tämän osalta merkittävässä roolissa. Näiden lisäksi tarvitaan parannuksia tuki- ja hoitopalveluiden saatavuuteen.

Pakollinen tunnistautuminen mahdollistaa pelinhallintavälineet sekä pelaajadatan keräämisen

Pakollinen tunnistautuminen vahvistaa pelihaittojen ehkäisyä ja vähentämistä sillä edellytyksellä, että käyttöön otetaan tehokkaat pelirajoitukset (esim. nykyistä merkittävästi alhaisemmat tappiorajat) ja pelaamisen hallinnan työkalut, eikä kertynyttä pelaajadataa käytetä myynninedistämistarkoitukseen. Kaiken pelaamisen muuttaminen tunnistautuneeksi luo uusia mahdollisuuksia ja tarpeita pelinhallintavälineille ja niitä tulee arvioida uudestaan laajasti rahapelihaittojen asiantuntijoita (ml. kokemusasiantuntijat) kuullen.

Pakollinen tunnistautuminen ja arpajaislain muutos mahdollistaa pelaajadatan nykyistä laajemman tutkimuksellisen käytön. Tämä on arvokas lisä rahapelitutkimukselle ja tietoon perustuvalle päätöksenteolle. Keskeistä on, että tätä tietoa myös aidosti hyödynnetään päätöksenteossa.

Koska kattava pakollinen tunnistautuminen laajentaa Veikkauksen käytössä olevaa asiakasdataa, tulisi varmistaa asiakasdatan käyttöä koskevat periaatteet ja rajoitukset esimerkiksi pelaajadatan perusteella kohdennetun markkinoinnin suhteen. Tätä tehtävää ei voi jättää ainoastaan Veikkauksen vastuulle ja valvottavaksi.

Mainonta ja markkinointi sekä pelaajien informointi

Peluuri ja Peliklinikka pitävät rahapelien markkinointiin suunniteltuja tarkennuksia ja täydennyksiä tarpeellisina ja kannatettavina. On hyvä, että lain tasolla säädetään osalle peleistä täydellinen markkinointikielto (ml. pelikohdeinformaatio). Vedonlyönti- ja totopelit ovat kuitenkin jäämässä kanavointiperusteisesti tiukemman sääntelyn ulkopuolelle. Markkinoinnilla rahapelikysynnän ohjaaminen arpajaislain nojalla harjoitettavaan rahapelitoimintaan on selkeässä ristiriidassa rahapelihaittojen ehkäisyn ja vähentämisen kanssa. Merkittävänä riskinä on, että kanavoinnin sijaan ainoastaan lisätään rahapelien pelaamista sekä Veikkauksen että monopolin ulkopuolisten toimijoiden peleissä. Erityisen haitallista tämä on, kun kyseessä on korkean riskin pelit kuten vedonlyönti.

Pakollisen tunnistautumisen laajentuessa pelitilin luomisen kautta tavoitetaan sellaisiakin pelaajia, jotka eivät ole aikaisemmin pelanneet Veikkauksen nettisivustolla. Riskinä on, että tämä lisää korkean riskin pelien pelaamista niillä pelaajilla, jotka aikaisemmin ovat pelanneet ainoastaan esimerkiksi lottoa pelipisteillä. Pelaajalle pitää varmistaa mahdollisuus helposti rajata itseensä kohdistuvaa markkinointia tai estää se kokonaan. Pelaajille tulee antaa selkeät, riittävät ja ymmärrettävät pelikohtaiset tuotetiedot. Näissä tuotetiedoissa tulee selvitä tieto pelin haittariskistä sekä todellisista voittoluokista. Panoksen suuruista tai pienempää tulosta ei tule harhaanjohtavasti esittää voittona. Korkean riskin punaisiin peleihin, kuten rahapeliautomaatteihin, tulisi lisätä varoitustekstejä alkoholin ja tupakan tapaan.

Korkean riskin rahapeliautomaatit jäävät arkisiin ympäristöihin

Pelihaittojen ehkäisyn näkökulmasta raha-automaattien hajasijoittelun säilyminen on lakiesityksen merkittävin puute. Rahapelaamisen tarjonnan sääntely on tehokkain keino hallita pelihaittoja. Pelihaittojen ehkäisyn ja vähentämisen näkökulmasta ei ole perusteltua pitää korkean haittariskin raha-automaattipelejä näkyvillä ja helposti saatavilla ihmisille välttämättömissä arkisissa ympäristöissä. Raha-automaattien hajasijoittelusta on syytä luopua kokonaan.

Esitysluonnos mukaan *raha-automaattien sijoittelu tulee suunnitella siten, että pelaamisesta aiheutuvat taloudelliset, sosiaaliset ja terveydelliset haitat olisivat mahdollisimman vähäisiä. Sijoittelussa ja käytettävänä pitämisessä on otettava erityisesti huomioon rahapelaamisen haitat alaikäisille ja haavoittuvassa asemassa oleville*

henkilöille. Nämä eivät toteudu nykyisessä hajasijoittelumallissa ja nämä periaatteet puoltavat automaattien hajasijoitteluun puuttumista. Automaattien enimmäismäärästä säädellään sisäministeriön asetuksella, joten teknisesti myös nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa hajasijoittelusta luopumisen tai saatavuuden merkittävän vähentämisen.

Jos hajasijoitteluun ei tässä yhteydessä puututa, tulee tunnistautumisen tuottaman datan avulla arvioida tunnistautumisen vaikutuksia pelihaittoihin sekä hajasijoitettujen automaattien aiheuttamia haittoja. Tämän tiedon perusteella rahapeliautomaattien hajasijoittelua tulee uudelleenarvioida mahdollisimman pian.

Tarve rahapelijärjestelmän kokonaisuudistukselle säilyy

Useat rahapelihaittojen parissa toimivat asiantuntijatahot ovat korostaneet tarvetta kansalliselle rahapelipoliittiselle ohjelmalle ja omistajaohjauksen rakenteiden uudistamiselle. Periaatepäätöksellä tulisi asettaa selkeät kansalliset tavoitteet rahapelien tarjonnalle ja valvonnalle, rahapelihaittojen ehkäisylle ja vähentämiselle, hoidolle ja tutkimukselle sekä peliyhtiön tuotolle.

Rahapelihaittojen ehkäisyn ja vähentämisen kannalta olisi olennaista arvioida kriittisesti pelitoiminnan tuottotavoitteita. Tutkimuksen perusteella tiedetään, että noin neljännes rahapelien tuotosta tulee ongelmallisesti pelaavilta. Jos tämän joukon pelaamista on tarkoitus vähentää, on myös hyväksyttävä, että tuotot sen myötä tippuvat.

Nykyinen tuotonjako sisältää tuottojen keräämisen ja pelihaittojen ehkäisyn välisen ilmeisen ristiriidan, joka heikentää mahdollisuuksia toteuttaa pelihaittoja ehkäiseviä ja vähentäviä vaikuttavia toimenpiteitä. Nykyisen korvamerkinnän purkaminen loisi paremmat edellytykset rahapelihaittojen ehkäisylle ja vähentämiselle.

Tuki- ja hoitopalveluiden saatavuuden parantaminen

Ongelmien ehkäisy ennalta on sekä taloudellisesti että inhimillisesti kestävin vaihtoehto. Valitettavasti tehokkaistakin toimenpiteistä huolimatta osalle rahapelaamisesta muodostuu ongelma. Näille ihmisille ja heidän läheisilleen tulisi olla tarjolla tarpeenmukaista tukea ja hoitoa. Nykyisellään näin ei valitettavasti ole, vaan palveluiden saatavuudessa on merkittäviä puutteita sekä merkittävää alueellista epätasa-arvoisuutta. Rahapeliongelmien hoito on julkisten palveluiden tehtävä, eikä sitä voida jättää järjestöjen tuottamien palveluiden varaan. Järjestöt eivät voi tarjota hoitoa, vaan niiden rooli on tarjota täydentäviä tukipalveluita.

18.10.2021

Inka Silvennoinen

Yksikön päällikkö, Peluuri